

G

gaffel (de) = gaffel

1. Algemene aanduiding voor een rondhout langsscheeps achter de mast om een zeil te kunnen hijsen of te zetten ► **spriet**(1).
2. Gebogen stuk hout dat het **grutseil** ► **seil**(2) aan het **boppelyk** ► **lyk**(1) model geeft en waaraan het zeil wordt opgehesen. Bij skûtsjes is de gaffel gemaakt van essen hout of van metaal (en dan meestal in een donkere houtkleur geveerd) met een **klau** die op de mast sluit. Een **drint**(2) is een rechte, niet gebogen gaffel zonder klauw ► **spriet**.
3. Ook **skoattel** (2). Verkorte vorm van **fokkegaffel**. Een breed uitgesmede **kous** (tot ca. 25 cm breed) vastgezet in de **tophoeke** van de **fok**(1) waar de **fokkefal** aan vastgemaakt wordt en het voorzeil aan opgehesen.

gaffelbek (de) = **gaffelklauw** ► **bek**(1)

gaffelfok (de) = **gaffelfok**

Fok met een **gaffel**(3) ► **fok**(1).

gaffelline (de) = gaffellijn

1. Ook: **rak**(2) of gaffelrak. Touwtje met **kloaten** ► **kleat**(1) waar de **klau** van de **gaffel**(2) tijdens het hijsen van het zeil mee aan de mast wordt gehouden.
2. Ook: **gaffeltoutsje**. Touwtje waarmee het zeil (aan de stuurboordzijde) aan de **gaffel**(2) wordt geregen.

gaffelseil (it) = gaffelzeil

Een zeil met een **gaffel**(2), dit ter onderscheiding van een **sprietseil**. Omdat er twee typen gaffelzeilen zijn, wordt er onderscheid gemaakt tussen **besaanseil** ► **besaan**(1) (met een gaffel, maar zonder **gyk**) en het moderne gaffelzeil (met gaffel en **giek**) ► **besaan**(2).

gaffeltoutsje (it) = gaffeltouwtje ► **gaffelline**(2)

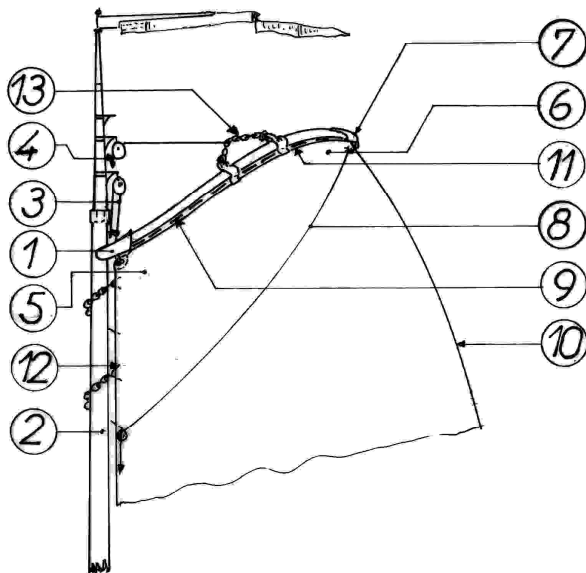
galge (de) = galg

Rust op het dek waarin het ene uiteinde van de klúffokstok wordt geplaatst.

galjes (de) = **gagel** ► **dokterje**

galjoat (de) = galjoot

Een 19de eeuwse type kofschip ► **kofskip** dat zich onderscheidt door een enigszins vooruitspringende voorsteven en een vaste verschansing.

1. **klau**
2. **mêst**
3. **klaufal of seilsfal**
4. **nokkefal**(1)
5. **klauhoeke**
6. **nokhoeke of gij**
7. **pyk**(1)
8. **gijline**(1)
9. **gaffelline**(1) of **rak**(2)
10. **efterlyk**
11. **boppelyk**
12. **foarlyk**
13. **sprút**(2)

gang

gang (de)

1. Laveerslag. Ook **oersneed**, **slach**(4) en (ten noorden van de lijn Workum-Drachten) **gong** (3).
Het woord wordt dikwijls in de verkleinende vorm **gankje** gebruikt.
¶ **Wy moatte noch ien gankje dwaan** > Wij moeten nog één slagje doen.
2. Boeg ▶ **boech**(1) ▶ **gong** (2).
3. Snelheid. Ook **gong**(4) en **gûns**.
4. Wolkendrif. Ook **gong**(5).
5. ▶ **gong**(1).
6. Verkorte vorm van **loechgang** ▶ **loechgong**.

gapje = gapen

Gezegd van naden in een houten schip die door de droogte open gaan staan. Ze zijn dan **wurksiik** ▶ **brouwe** ▶ **ferrêdzje** ▶ **opskine**.

gasbuis (de) = gasbuis

Kwaliteitsaanduiding voor ijzeren buis die op (ijzeren) schepen als **reling** werd gebruikt. Een betere kwaliteit was **stoombuis**.

gat (it) = gat

1. Opening of holte die op verschillende plekken aan boord wordt gevonden. Daardoor komt het woord meestal in een samenstelling voor: **easgat**, **lochgat**, **mêstgat** ▶ **mêst**, **pûns-gat**, **spijgat**, **spilgat** ▶ **skip**.
2. Holle plek in het land, ontstaan door ontgroning en afvoer van veen of modder: **feangat**, **petgat** of **trekgat** (na uitvening overgebleven waterpartij, meestal van beperkte omvang), **terpgat** (doodlopende vaart in uitgegraven terp).
3. Inham in een meer of in een breed water, waar (naar men zegt) de wind soms vreemd wervelt ▶ **hop**, **bocht**(3).
♠ **Hy sylt in raar gat yn** > Het zal slecht met hem aflopen.
4. Wanneer de wind krimpt ▶ **krimpe**(2) wordt gezegd dat hij het **gat yn lûkt**.
5. Verkorte aanduiding voor een verbreding van een vaart, en eventueel een inham bij een helling ▶ **hellingsgat**.
6. 'Mei de skoat oan 't gat' varen > Zeilen

met een strak aangetrokken schoot.

geafeart (de)

Vaart die door een bepaald gebied loopt. Soms is het een ander woord voor **doarpsfeart** ▶ **feart**(2).

gean = gaan

Algemene aanduiding voor bewegen, ook van een schip zoals in **de skippen gean oer de mar**.

geande man (de) = uitvarend schip ▶ **man**(2)

gear

1. (de) Geer. Elk van de verlengstukken van de **flakplanken** die voor en achter schuin tegen de **stevens** oplopen. Ze worden ook **flakpunten** genoemd. Doordat je nooit te maken hebt met één spits toelopende plank, vind je meestal de meervoudsvorm **gearen** ▶ **flotpunt**.
2. Gaar. Van een stuk touw dat heel gemakkelijk breekt omdat het verrot is, zeg je dat het **gear** is. Je zegt dat ook van zeil in een dergelijke toestand en soms ook wel van verrot hout ▶ **ferbroeie**.

gearde (de)

1. Slaggaard. Ook **peilstok** en **plechtgearde** genoemd en uitgesproken als **geare**, **gjarde** of **jerde**. Stok met een (soms rood-wit) verdeling in halve voeten, voeten ▶ **foet**(2) en (soms) vaders ▶ **fjem**(2) om de diepte van het water te meten ▶ **djipje** ▶ **peile**. Bij het skutsjesilen wordt de **gearde** uitsluitend gebruikt om te kunnen bepalen hoe diep het zwaard gestoken kan worden ▶ **fol**(5) ▶ **ske**(2). Op wedstrijdskutsjes zijn ook slaggaarden in gebruik waarop merktekens staan die gerelateerd zijn aan de lengte van het zwaard.
2. Geilijn ▶ **gjilje**.

gearich = gerend

Gezegd van gangen of platen die vanuit een bepaalde plek niet evenwijdig doorlopen, maar smaller (in een punt) uitlopen ▶ **gear**(1) ▶ **ferjonge**.

geate (de) = bui

Een **reingeate** is een korte bui met stortregen; een **tongergeate** een donderbui.

gedachten (de) = droom

Alleen in een zegswijze om een droomschip aan te duiden: **In skip as in gedachten.**

geef = gaaf

Kenmerk van goed, niet rot hout of touw, dus zonder gebreken en tekortkomingen.

¶ **Sa geef as kryt** > Zonder enige rotte plek

♣ **Sa geef as kryt** > Kernegezond

gefaar (it) = vaartuig

Een schip waar je mee vaart kun je ook een **gefaar** noemen. Het woord wordt in deze neutrale betekenis, oorspronkelijk 'gevaarte', nauwelijks (meer) gebruikt.

gelokssylderij (de) = gelukszeilpartij

Wanneer er zeer weinig wind is ► **labberke** ► **wabberkoeltsje** en dan hier, dan daar een schip een vlaagje wind uit onverwachte hoek krijgt, spreek je van een wedstrijd met **geloksilen**.

gesicht (it) = gezicht

Wanneer tijdens een wedstrijd een schip zo ver voor ligt dat hij (overdreven gesteld) bijna uit het zicht ► **sicht**(1) is, zeg je: **Hy leit in gesicht foar.**

getten izer (it) = gietijzer

Friese skütsjes werden vanaf 1889 van plaatijzer gemaakt. Enkele onderdelen waren uit gegoten ijzer, **getten izer**. Die onderdelen zijn dus niet gesmeed ► **bolder**(t). Op een houten schip trof je geen gegoten ijzer aan ► **izerwurk**.

geul (de) = vaargeul

Ook **guil**. Bij het Skütsjesilen in Grou en op het Sneekermeer wordt de geul van het Prinses Margrietkanaal tijdens de wedstrijden niet gekruist ► **farwetter** ► **soal**.

gielkoper (it) = messing ► **koper**

giere = gieren

1. Gezegd van een storm die om die om het schip raast.
2. Het heen en weer zwaaien van een schip achter een anker of een gesleept schip of bootje achter een sleper; het heen en weer varen van een langs een ketting of draad lopende pont. ► **helje**.

giibje = gijpen

1. Ook **gybje**. Het bij het recht voor de wind

varen overgooien van het zeil naar het andere boord. Vanouds is de gang van zaken ongeveer zoals bij het geien: **kraanline** iets ophalen zodat de giek net wordt gelicht, **nok** neer, **gijline** aanhalen en **hals** ophalen. Dan de **seilskoat** deels binnenhalen en als de **gyk** over de hartlijn van het schip is het blok omschoppen, het halende part van de schoot bij het bovenblok op de lijbolder zetten en het geheel laten gaan. Dan eerst de hals los, de nok weer omhoog en de kraanlijn weer vieren en tot slot de halstalie doorzetten ► **falsk** ► **seil**(2) ► **flappe**(4) of **omflappe** ► **oergoai**(2). Bij licht weer en op wedstrijdskütsjes blijven veel van de voorbereidingen achterwege en versnellen bemanningsleden de gijp door de giek in de gewenste positie te duwen.

2. Het fladderen van het **efterlyk** ► **lyk**(1) van het zeil.

3. Zich niet precies aan de exacte tijd houden.

gij (de) = gei

Ook (dikwijls) als **gei** gespeld. De achterste bovenhoek van het **grutseil**. Je noemt die ook **nokhoeke**, **nok** of **topshoeke**. Het zeil **yn 'e gij** trekken heet **gije**. Je vermindert daarbij zeil door de **kraanline** iets op te halen ► **trochsette**(3) en de **nok** te laten zakken. Om dat goed te doen haal je tegelijk de **gijline** aan. Om nog minder zeil te hebben, bijvoorbeeld voor het passeren van een brug kon je de **kattefal** ook nog ophalen. Dat laatste wordt **opgije** genoemd. Bij stil weer lagen schepen soms ook zo te wachten en hetzelfde gebeurde wel als de zeilen gedroogd moesten worden. Vandaag de dag geldt: je vaart **mei it seil yn 'e gij** als de hals is opgehaald en je de nok hebt laten zakken ► **gaffel**(2). Zo wacht men soms ook op het startschot bij het skütsjesilen ► **deize**.

♣ **Mei it seil yn 'e gij driuwe** > Het kalm aan doen

gijfok (de) = geifok ► **fok**(1)

gijline (de) = geilijn

Ook **gijtou** en wel gespeld als **geiline**. Ook **gearde**(2). De lijn die van de **gij** naar de **knecht** loopt en bij het geien wordt aangehaald

gijline

► **gaffel(2)**. Tegenwoordig wordt de **kattefal** vaak geilijn genoemd ► **opgije**, mede doordat verreweg de meeste skûtsjes geen (echte) geilijn meer hebben.

gijtou (it) = geilijn

1. Ouder woord (aanvankelijk gebruikt door niet-Friese schippers) voor **kattefal** ► **gijline** ► **opgije**.
2. Nieuwer woord (wellicht aanvankelijk gebruikt door niet-Friese schippers) voor **gearde(2)** en **gijline**.

glêd = glad

1. In een **glêde koelte** betekent het dat er een lekkere stevige bries ► **koelte** staat waar je snel en goed mee kunt zeilen.
2. Benaming voor glad **plaatizer** ► dek(s)plaat.

gnize = grijnzen

Als het **skearhout** een andere kant opwijst dan de **fleugel**, zeg je van de laatste dat hij **gniist**.

gnod

1. Als een stuk land **gnod** staat, is het net onder water. Je kunt de grashalmen nog zien ► **gros(se)(1)** ► **splis(2)** ► **sûp**.
2. (it) Verzamelaanduiding voor **flach(2)**, **flotgers** en andere wat onbeduidender water- en oeverplanten.

goarring (de) = **gording**

Ook **goarding**. Beschermrand om een schip. Het is een algemeen, weinig gebruikt woord voor **berchhout** of **welling**.

goattsjoksel (de & it) = **gootdissel** ► **tsjoksel**

goed = goed

1. Met de uitdrukking **goed stean** - gezegd van de **slûs** - wordt bedoeld dat die geopend is en je zo de kolk in kunt varen ► **ferkeard stean** ► **omsette** ► **skutte(1)**.
2. Als een zeil er **goed by stiet** is het zeil goed aangeslagen en past goed bij het schip.
3. Een skûtsje is **goed** als het aan de reglementseisen van de organisatie voldoet.

golf (de) = **golf** ► **weach**

gong (de) = **gang**

1. Ook **gang(5)**. Eén gang is één keer van voor naar achteren door de **warring** lopen met

de **kloet** of de **boom(2)**, terwijl het schip zich voortbeweegt.

2. **Boeg**. Ook **gang(2)** **boech(1)**. Een plank van de scheepshuid ► **boatsje(2)** ► **flak(2)** ► **flakgong** ► **rou** ► **skeargong** ► **ûndergong(1)**.
3. **Laveerslag** ► **gang(1)** ► **knypgong(1)** ► **oersneed** ► **slach(4)**.
4. **Snelheid**. Ook **gang(3)** en **gûns**.
¶ **Gong is alles** > Zonder snelheid kun je niet manoeuvreren
5. **Wolkendrif**. Ook **gang(4)**.
¶ **Der is gong oan 't swurk** of **der sit gong yn 'loft, moai waar op til, seit de skipper** > Bij veel wolkenbewegingen ver wacht een schipper weersverbetering ► **gwaarten**.
6. Brede loopplank ► **långong** ► **loechgong**.
7. Een zekere stroming van het water.

gongbarte (de) = loopplank ► **gong** (6)

gonkje (it) = **gangetje**, doorloop

Ook **gankje**. Ruimte tussen langsscheeps aangebrachte **koaien** onder het achterdek.

goud = goud

Het woord wordt meestal gebruikt in de betekenis 'zeer goed'. Met een **gouden slachje** ► **slach(4)** kun je de prijs behalen. Een vracht die veel opbrengt is een **gouden fracht** ► **byt(1)**. Een schipper die trots op zijn vrouw ► **skipperske** is, heeft het over 'zijn' **gouden wyfke**.

grêft (de) = **gracht**

In het Fries komt het woord voor als aanduiding voor een gegraven water (dus niet alleen een stadsgracht). In de waternaam **Graft** vind je hetzelfde woord.

grenen = **grenen**

Ook **greinen**. De houtsoort waar de **boeisels**, **mêst** en **gyk** meestal van werden gemaakt, was Amerikaans of Riga grenen. De binnenbetimmering was dikwijls van z.g. Noors grenen ► **hout(1)**.

griet (de) = **griet**

Ook **gryt**. Meestal komt het woord in het meervoud voor **grieten** of **griten**. Het zijn de dwars-

balkjes onder het dek die de **skearstokken** met de **skeargongen** verbinden. Omdat ze nooit lang zijn heeft men het meestal over de **koarte grieten**.

grimelich = grauw ► **grimich**

grimich = grauw

Ook **grimelich** en **grjimmich**. Het woord zit in **grimige loft**. Met een dergelijke type (vuile, grauwe) lucht is het grijs en waterig ► **skier**(1).

Grinslanner (de) = Groninger

1. Ook **Grinzer**. Schipper afkomstig uit Groningen. Oorspronkelijk is het woord **Grinslanner** of **Ommelānfarder** verwijzend naar de provincie en **Grinzer** naar de stad Groningen.
2. Ook (vroeger minder vaak dan tegenwoordig) **Grinzer**. Schip, meestal een bolschip, afkomstig uit of gebouwd in de provincie Groningen ► **bolle**(1).

grintskipper (de) = grindschipper

Schipper die met grind vaart en dat veelal als **eigenhannel** uitvent.

Grinzer (de) = Groninger ► **Grinslanner**.

groede (de) = aangroei

Aangroei onder aan de scheepshuid ► **burd** ► **moet** ► **smoarch**.

grom (it)

Veenrestanten, modder en vuil waardoor het water troebel wordt ► **grommich** ► **jolm**(2) ► **tsjok**(2). Ook turfrestanten die na het lossen in het ruim achterblijven noem je **grom**.

grommich = troebel

Ook **grommelich**. Water waarin veel veen- en modderrestanten zweven en daardoor ondoorzichtig is, noem je **grommich wetter** ► **grom** ► **grūnich** ► **tsjok**.

groppe (de) = greppel

Het woord kwam voor als aanduiding voor een gegraven smal water (oorspronkelijk is een **groppe** in dit verband een afwateringsgreppel). In de waternaam **Muontsegroppe** is het bewaard gebleven.

gros(se)

1. (de) Als een stuk land **yn 'e gros**(se) staat, is het nèt onder water. Je kunt de grashalmen

nog zien ► **gnod**(1) ► **splis**(2) ► **sûp**.

2. Het werkwoord **grosse** of **grosje** betekent onder water lopen.

grou = dik

Een mast die dik in doorsnede is noem je een **grouwe mēst**. Dikke en/of grof gebouwde mensen noem je ook **grou**. Een flinke bries noem je een **grouwe koelte**.

grūn (de) = grond, bodem

De bodem van het water ► **ankergrūn** ► **boaiem**(1) ► **skougrūn** ► **swurd**.

¶ **Grūn fiele** > Voelen dat het schip even de bodem raakt. **Yn 'e grūn reitsje** > Zinken **Yn 'e grūn sitte** > Vastzitten, gezonken zijn

♣ **Oan 'e grūn reitsje** > Op zwart zaad zitten **Grūn fiele** > Voelen dat men genoeg gegeten heeft.

grūnich = modderig

Ondiep water met een weke bodem noem je vaak **grūnich**. De smaak van daarin gevangen vis noem je net zo ► **grommich** ► **tsjok**(2).

grūniis (it) = grondijs ► **iis**.

grūntaalje (de) = grondtalie

Talie die aan weerszijden van het roer vastzit en bij zware golfslag gebruikt wordt om het sturen te vergemakkelijken. Bij het **bylizen** wordt hij aangehaald ► **taalje**(1) ► **klaploper**. De **ielaken** die op de Theems op stroom lagen, zetten het roer met deze talies vast.

grut = groot ► **linnen**

grutseil (it) = grootzeil

Het volledige woord voor het **gaffelseil** van een schip, meestal zeg je gewoon **seil** (1, 2)

► **foarseil** ► **scoat**.

grutskipper (de) = grootschipper

De (meestal zelfstandige) schipper ► **skipper** van een groot schip (dat vaak buiten de provincie, meestal langs de zee-kusten, vaart).

grutskips = grootscheeps

Ook **heechskeeps**. Overdrachtelijk gebruikt voor groot, belangrijk. In Fryslân is het Prinses Margrietkanaal een **grutskips farwetter**. Het is de vaarweg in de provincie ► **provinsjaal farwetter** die het hoogst is gekwalificeerd (5b). Bepalend voor de classificatie is de breedte en de diepgang ► **peil**.

grutspant

grutspant (de & it) = grootspant

Spant ► **spant** ► **ynhout** die op de grootste breedte van het schip is aangebracht.

gryt (de) = griet ► **griet**

güle = huilen ► **wetterhûntsje**

gûns (de) = snelheid ► **gang**(4) **gong**(3)

gûnzje = gonzen

Het geluid dat de **swurdstander** maakt als het schip met enig snelheid door het water gaat, noem je **gûnzje** ► **wetterhûntsje**.

gyk (de) = giek

De boom die het **ûnderlyk** ► **lyk**(1) van het grootzeil uithoudt en waar de **seilskoat** ► **skoatbûgel** aan vast zit ► **peal**(2). **Sprietseilen** hebben geen giek en de eerste **gaffelseilen** ook niet ► **besaan**(1). Bij grote zeilschepen heeft de fok soms ook een giek, boom ► **boom**(4) genoemd. De lengte van een giek van (ouderwetse) skûtsjes komt ongeveer overeen met de afstand tussen de mast en het einde van de **roef**. Staande bij het helmhout draaide de giek dus net voor je langs. Bij de huidige skûtsjes reikt hij nu meestal over het helmhout. De giek is beweegbaar aan de mast verbonden ► **lummel** ► **slop**(3). De beide uiteinden van de giek hebben de kleinste doorsnede. Vanuit het midden verjongt ► **ferjonge** hij naar de uiteinden. Van de zijkant gezien is de onderkant vrijwel recht en de bovenzijde iets bol ► **ring** ► **sierhoutsje**.

gykseil (it) = giekzeil

Een zeil met een **gyk**.

gyn (de) = gjjn ► **jyn**